

İBNÜ'L-HAYYÂT el-BAĞDÂDÎ

(bk. HAYYÂT, Ebü'l-Hüseyn).

İBNÜ'L-HAYYÂT et-TAĞLEBÎ

(ابن الخطّاب التغلبي)

Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Ahmed
b. Muhammed b. Ali
b. Yahyâ et-Tağlebî ed-Dimaşkî
(ö. 517/1123)

Şair, edip ve kâtip.

450 (1058) yılında Dimaşk'ta doğdu. Babası terzi (hayyât) olduğu için İbnü'l-Hayyât künyesiyle tanındı. Soyu Tağlib kabilesine dayandığından Tağlebî nisbesiyle anılır. Çocukluğunda, komşuları olan Dimaşk şairlerinden Emîr Ebû'l-Fityân İbn Hayyûs'a özenerek şiire büyük bir ilgi duydu. On yaşında iken Fâtımîler'in Şam bölgesindeki hâkimiyetleri sona erdi. 461'deki (1069) büyük yangın ve 469 (1076-77) yılında had safhaya ulaşan açlık ve fakirlik sebebiyle az sayıda insan hayatta kalabildi. İbnü'l-Hayyât bu dönemde Dimaşk'tan ayrılarak Hama'ya gitti. Burada Emîr Ebû'l-Fevâris Muhammed b. Mânêk'le yakın dost oldu. Bir süre onun yanında kâtip olarak çalıştı ve kâtip unvanı ile tanındı. Daha sonra şair olarak dikkat çekmeye başladı. 464'te (1072) Dimaşk'tan Halep'e göç etmiş olan eski komşusu ve şiirde ustası İbn Hayyûs'la görüşmek üzere Halep'e gitti. Şiirlerini ona arz ederek takdirini kazandı. Ardından Trablus ve Sûr gibi Suriye'nin önemli şehirlerini ziyaret etti. 476-486 (1083-1093) yılları arasında Trablusşam'da şehrin hâkimi olan Benî Ammâr ailesinin himayesinde rahat bir hayat sürdü. Ailenin ileri gelenleri için şiirler yazdı. Burada özellikle Ahmed b. Muhammed et-Tuleytulî ve diğer bazı ediplerden istifade etti. 484'te (1091) Trablus'tan ayrılarak Sûr Valisi Münîrûd-devle'ye elçi olarak gitti. Orada Münîrûd-devle için bir kaside yazdı. Bir süre sonra Trablus'a geri dönen şair 486 (1093) yılı dolaylarında tekrar Dimaşk'a geldi. Bu sıralarda şehirde Selçuklu Sultanı Alparslan'ın oğlu Tâcûddeve Tutuş hüküm sürüyordu. İbnü'l-Hayyât, 487'de (1094) Tâcûddeve Tutuş'un veziri Hibetullah b. Bedî' el-İsfahânî ile yakın dost olarak onunla birlikte Rey'e gitti. Rey'de İsfahânî hakkında yazdığı bir methiye ile 1000 dinar kazandı. Bundan sonraki yıllarda devam eden seyahatleri esnasında zamanının

önümlü kişileri ve emirleriyle tanıştı. Onlar için de kasideler yazdı. Ayrı kaldığı sürelerde doğum yeri Dimaşk'a büyük özlem duyan, bu duygusunu şiirlerine yansıtan şair 11 Ramazan 517'de (2 Kasım 1123) Dimaşk'ta vefat etti. İbnü'l-Hayyât'ın çocuklarından birinin şehrin valisinin kâtipliğini yaptığı, diğerlerinin de yüksek adli görevlere getirildiği kaydedilmektedir.

Nesirde de başarılı olan şair, İbn Hayyûs'un ölümünden sonra Dimaşk şairlerinin en büyüğü olarak kabul edilmiştir. Klasik temalarda kaleme aldığı şiirlerinde tatlılık, güzellik ve fesahat vardır. Şiirleri arasında fahr ve hiciv temalarının nâdir olması, bunların özellikle övgüde yoğunlaşması, nefsiyle ve insanlarla barışık mütevazî bir karakteri yansıtmaktadır. Çocukluk ve gençlik yıllarında çektiği sıkıntıların etkisi şiirlerine de aksetmiştir. Şiirlerinde varlıklı olduğu dönemlerde de zamandan, talihsizliklerden ve yoksulluktan şikâyetini dile getirmiştir. Onun şiirlerinde Hama, Halep, Trablus, Sûr, Rey, Şiraz gibi bulunduğu yerlerle ilgili izlenimler de yer alır. Başta Hama Emîri Ebû'l-Fevâris Muhammed b. Mânêk olmak üzere Trablusşam'da hüküm süren Benî Ammâr ve bazı Selçuklu emirleriyle zamanın ileri gelen birçok devlet adamı için kaleme aldığı methiyeleri vardır.

İbnü'l-Hayyât'ın divanı öğrencilerinden İbnü'l-Kayserânî tarafından derlenmiş, ayrıca Ebû Tâhir Ahmed b. Muhammed es-Silefî de (ö. 576/1180) şiirlerinden bir ciltlik seçme yapmıştır. 3300 beyit ihtiva eden divanda 156 şiiri bulunmaktadır. İbnü'l-Hayyât'ın divanı Muhsin el-Cevâhirî (Necf 1343) ve Halîl Merdem Bek (Dimaşk 1377/1958) tarafından yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk*, s. 234; Bedrân, *Tehzîbü Târîhi Dimaşk*, II, 70-71; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 145-147; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XIX, 476-482; a.mlf., *el-İber*, IV, 39-40; Safedî, *el-Vâfi*, VIII, 67-70; Mehmed Zihni, *Kitâbü't-Terâcim*, İstanbul 1304, s. 44; Brockelmann, *GAL*, I, 253; *Suppl.*, I, 448; Kehhâle, *Mu'cemül-mu'ellifin*, II, 136; Halîl Merdem Bek, *eş-Şu'arâ'ü's-Sâmiyyûn*, Beyrut, ts., s. 209-244; a.mlf., "İbnü'l-Hayyât", *MMİAdm.*, XXXIII/3 (1958), s. 353-369; C. Zeydân, *Âdâb*, III, 28; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, III, 254-257; İhsan Abbas, *el-Arabî fi Şikâlliye*, Beyrut 1985, s. 207-223; Sâmî ed-Dehhân, "et-Ta'rîf ve'n-naqd: Dîvânü İbni'l-Hayyât", *MMİAdm.*, XXXIV/1 (1959), s. 127-133; A. S. Atiya, "Diwân Ibn al-Khaiyat", *MW*, LI (1961), s. 321-323; Âzertâş Âzernûş, "İbn Hayyât", *DMBİ*, III, 469-472.

SÜLEYMAN TULÜCÜ

İBNÜ'L-HAZZÂ

(ابن الحذاء)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Yahyâ
b. Ahmed et-Temîmî el-Kurtubî
(ö. 416/1025)

Mâlikî fakihî.

Muharrem 347'de (Nisan 958) dünyaya geldi. Makrîzî doğum tarihini Rebûlevvel 345 (Haziran 956), Palencia ise 346 olarak vermektedir. Mensup olduğu ailenin fertleri İbnü'l-Hazzâ lakabıyla anılmakla birlikte neseplerinin ulaştığı atalarının Hz. Peygamber'in devcisi (hâdî) olması sebebiyle asıl lakaplarının İbnü'l-Haddâ olduğu, aileden Endülü's'e ilk gelenlerin Hazzâ (ayakkabıcılar) mahallesinde oturdukları için İbnü'l-Hazzâ diye anıldıkları söylenir (Kâdî İyâz, IV, 733; İbn Ferhûn, II, 237; krş. Makrîzî, VII, 423). Aileden Endülü's'e ilk gelen kişinin de Benî Ümeyye'nin mevâlisinden, Mercirâhit Savaşı'nda kumandanlık yapan Dâvûd olduğu kaydedilir.

İbnü'l-Hazzâ Kurtuba'da (Cordoba) yetişti. On dört yaşından itibaren Ebû Bekir İbn Zerb'in fıkıh derslerine devam ederek onun gözde talebelerinden biri oldu. Ayrıca Ebû Bekir İbnü'l-Kütiyye, Ebû Ca'fer İbn Avnullah, Ebû Abdullah İbn Müferric, Ebû Muhammed el-Asîlî, Ebû Abdullah İbnü'l-Harrâz ve İbn Ebû Düleym gibi âlimlerden öğrenim gördü. 372'de (983) hac yolculuğu sırasında Kayrevan'da İbn Ebû Zeyd el-Kayrevânî'den onun kitaplarını okudu. Haremeyn ve Kahire'de Ukaylî'nin râvisi Ebû Abdullah el-Belhî, Hüseyin b. Hasan el-Kehhâl, Tahâvî'nin râvisi Hişâm b. Muhammed b. Ebû Halîfe, Ebû Bekir Muhammed b. Ali el-Üdfûvî, Ebû'l-Tayyib İbn Galbûn, Ebû'l-Alâ İbn Mâhân, Hâfız Abdülganî el-Ezdi ve diğer birçok âlimden faydalandı.

Özellikle hadis, fıkıh ve rüya tabiri konularında derinleşen İbnü'l-Hazzâ Kurtuba'ya dönünce (374/984) şûra, vesâik-i sultâniyye görevlerine getirildi. İşbiliye (Sevilla), Belensiye (Valencia), Beccâne (Pechina) ve Tutîle'de (Tudela) kadılık yaptı. Ardından Sarakusta'ya (Saragossa) yerleşti ve kadılık görevini burada sürdürdü. Yetiştirdiği talebeler arasında Ebû Ömer İbn Abdülber en-Nemerî, İbnü'l-Hassâr, Hâtim b. Muhammed, Ebû Ömer İbn Sümayk gibi âlimler bulunmaktadır. İbnü'l-Hazzâ 4 Ramazan 416'da (29 Ekim 1025) Sarakusta'da vefat etti. Bazı kaynaklarda ölüm tarihi 410 (1019) olarak kaydedilmektedir.